

Folkesuverænitet og folkestyre i Den Franske Revolution – Den radikale bevægelse og det semi-direkte demokrati

AF NICOLAI VON EGGERS

SLAGMARK #85

SIDER: 71-93

Da Den Franske Revolution brød ud i sommeren 1789, stod det klart, at det gamle regime havde mistet sin legitimitet, og at Frankrig ville få brug for et nyt politisk system, som skulle bygges på et nyt teoretisk grundlag. Det gamle regime havde legitimeret sig primært gennem tradition og med kongen som en samlende figur, der udøvede symbolsk såvel som politisk magt. Kongen ledte hæren, udstedte love, udskrev skatter og var noget nær den eneste fællesnævner i en stat, som bestod af talrige regioner, sprog, kulturer og lovkodekser. Revolutionen ændrede dette. Uafhængigt af deres i øvrigt meget forskellige ståsteder havde de franske revolutionære dét tilfælles, at de ønskede én fælles lovgivning, som alle var underlagt, og ét samlet skattesystem, som skulle udfærdiges af et nyt sæt af politiske institutioner baseret på rationelle og deliberative principper. Ingen obskure traditioner, ingen særlige privilegier, ingen arbitrær beslutningstagen.¹

De franske revolutionære var desuden enige om, at et sådant politisk system krævede et nyt teoretisk fundament til at legitimere det, og at dette kunne findes i idéen om "folket". Det var det franske folk – ikke forstået som en etnisk-kulturel enhed men snarere som de borgere, der befandt sig inden for den franske stats territorium – der skulle udgøre grundlaget for den nye stat. Det var for det franske folks vel – og ikke for monarkens, kirkens eller diverse aristokratiske dynastiers – der skulle re-

1 For en gennemgang af den senere tids forskning om, hvordan vi skal forstå det gamle regime er, og dermed til dels hvad Den Franske Revolution er, se Nicolai von Eggers, "Klassekampen er tilbage: Om den sociale fortolkning af Den Franske Revolution," *Temp* 6, nr. 12 (2016): 170-190.

geres, og det franske folk skulle derfor involveres i den politiske proces på en måde, som ville gøre, at det kunne siges at have givet sin godkendelse og samtykke til den forfatning og de love, det ville blive underlagt. Dette blev formuleret som, at folket – eller nationen – var suverænt.

De franske revolutionære var imidlertid langt fra enige om, hvad det præcis ville sige at basere en regering på folkesuveræniteten. De fleste af de mere konservative og moderate revolutionære vægrede sig i det hele taget ved at tale om folkets suveræniteten og fokuserede i stedet på formuleringer som 'repræsentativ regering.' Moderate revolutionære som Jean-Joseph Mounier og Emmanuel-Joseph Sieyès, der ellers var de ideologiske hovedmodstandere i forfatningsdebatterne i efteråret 1789, var enige om, at selv hvis folket i en abstrakt forstand kunne siges at være suverænt, så var det dog afgørende, at det ekskluderedes fra direkte indflydelse på politik.²

Men der var også andre og mere radikale stemmer, som forsøgte at tænke og praktisere folkets suveræniteten mere konkret. Disse var ofte yngre, veluddannede medlemmer af den lavere middelklasse i Paris, som ikke havde etableret sig på datidens arbejdsmarked.³ De gik i stedet ind i politik og blev journalister og talere, og de deltog aktivt i demonstrationer, lokale rådsforsamlinger og nye politiske forenin-

2 "Hvis al magt emanerer fra folket, så er det dog afgørende for dets lykke, at det aldrig udøver denne magt," som Mounier formulerede det i september 1789; Jean-Joseph Mounier, *Considérations sur les gouvernements* (1789), 15. Sieyès, som ellers var i åben politisk krig med Mounier på dette tidspunkt, var dybest set enig. Som han formulerede det i en debat i Nationalforsamlingen: "Folket, jeg gentager det, kan kun tale og handle gennem dets repræsentanter" (Sieyès citeret i Keith Michael Baker, *Inventing the French Revolution* (Cambridge University Press, 1990), 300). Eller som han formulerer det i en pamflet fra samme periode: "Folket må aldrig selv lave loven, ej heller nogensinde stå for at udøve den," Emmanuel-Joseph Sieyès, *Quelques idées de constitution applicables à la Ville de Paris en juillet 1789* (Baudouin, 1789), 4. For de politiske idéer udtrykt i forfatningsdebatterne i efteråret 1789 se Michael Fitzsimmons, "The Committee of the Constitution and the Remaking of France, 1789-1791," *French History* 4, nr. 1 (1990): 23-24; Nicolai von Eggers, "Towards a Materialist Conception of Constituent Power: Reinterpreting the Constitutional Theory of Sieyès," *History of Political Thought* 29, nr. 2 (2018): 325-356; Robert Blackman, *The French Revolution Begins* (Cambridge University Press, 2019). Alle oversættelser er mine egne, medmindre andet er angivet.

3 For socialhistorisk funderede intellektuelle historiske studier af de radikale franske revolutionære se særligt Raymonde Monnier, *L'espace public démocratique* (Kimé, 1992) og *Républicanisme, Patriotisme et Révolution française* (L'Harmattan, 2005) samt Rachel Hammersley *French Revolutionaries and English Republicans* (Boydell, 2005). For journalisternes rolle i Den Franske Revolution, se især Jack Censer, *Prelude to Power* (Johns Hopkins University Press, 1976) og Jeremy Popkin, *Revolutionary News* (Duke University Press, 1989).

ger og klubber. Disse var således en art “organiske intellektuelle”, der kendte deres nærmiljøer godt, og som var gode til at artikulere sig i skrift og tale.⁴

I det følgende vil jeg analysere disse radikale revolutionæres idéer om folkesuverænitet og folkestyre. Jeg vil fokusere på tre revolutionære, politisk aktive skribenter, som alle var afgørende indflydelser på den radikale politiske bevægelse i Paris på tre forskellige tidspunkter: Elysée Loustallot i efteråret 1789, François Robert i foråret 1791 og Jean-François Varlet i efteråret 1792. Jeg vil kontekstualisere disse på tre niveauer: I forhold til en bredere politisk idéhistorie, hvor særligt Rousseaus teorier havde stor indflydelse; i forhold til den samtidige politiske debat på nationalt niveau (særligt med hensyn til forfatningsskabelse); samt i forhold til de konkrete institutioner disse radikale var en del af. Jeg undersøger i artiklen, hvorledes disse radikale brugte og tilpassede eksisterende politiske teori (særligt Rousseau); hvordan de positionerede sig i forhold til politiske debatter i Nationalforsamlingen; samt hvorledes de trak på deres konkrete erfaring og institutioner, når det kom til at formulere en bestemt udgave af, hvad det ville sige for folket at være suveræn.

Jeg argumenterer for, at disse mindre kendte revolutionære repræsenterer det bedste forsøg på at forstå folket som en konkret størrelse, der kan udøve konkret magt og regere sig selv. Jeg argumenterer desuden for, at denne forståelse af folkesuverænitet står i modsætning til en ideologi om repræsentativ regering, der har en abstrakt forståelse af folket, og som i høj grad lægger til grund for moderne forståelser af folkesuverænitet. Jeg argumenterer samtidig for, at vi ikke skal forstå den radikale idé om folkestyre som udtryk for direkte demokrati men snarere som et semi-direkte demokrati, der tillader repræsentative, professionelle og administrative institutioner, men som forsøger at udvikle metoder til at kontrollere disse, og som baserer sig på lokale rådsforsamlinger og demokratisk kontrol med borgermilitser (politi) og militær.

ELYSÉE LOUSTALLOT OG DEN FØRSTE PARISERKOMMUNE

Den radikale teori om folkesuverænitet har sin begyndelse allerede i revolutionens tidligste fase. Den blev dog ikke formuleret i relation til debatterne om en national

4 For organiske intellektuelle se Antonio Gramsci, *Prison Notebooks: Vol. 1-3* (Columbia University Press, 2011).

forfatning og rettighedserklæring, som optog Nationalforsamlingen, men mere lokalt i kampen om konstitutionen af Pariserkommunen.⁵ Stormen på Bastillen satte ikke blot den forfatningsmæssige proces i Nationalforsamlingen tilbage på sporet men førte også til skabelsen både af Nationalgarden (en borgermilits) og Pariserkommunen.⁶ I forbindelse med valgene til Nationalforsamlingen (som på dette tidspunkt hed Stænderforsamlingen) var hele Frankrig, og heriblandt Paris, blevet inddelt i en række valgdistrikter. Valg tog ikke form af anonym stemmeafgivning.⁷ I stedet var der to runder af rådsforsamlende valg. En første runde i lokale forsamlinger, hvor områdets borgere (ejendomsbesiddende mænd) valgte såkaldte 'vælgere', som dernæst trådte sammen i en regional eller kommunal forsamling, hvorfor disse vælgere blandt hinanden valgte deputerede til at sidde i Stænderforsamlingen. Disse valgforamlinger var ikke rene stemmemaskiner men også deliberative forsamlinger – om end kun for én dag – hvor forsamlingens medlemmer diskuterede og optegnede såkaldte "klageskrifter" (*cahiers des doléances*), som deputerede ville tage med sig til Stænderforsamlingen.⁸ Deputerede medbragte således vejledende instruktioner, da de mødte op i Frankrigs nationale forsamling.⁹

Valgforamlingerne var tænkt som blot og bare valgforamlinger. Men i takt med at den politiske krise tog til i Frankrig efter, at Stænderforsamlingen var trådt sammen 5. maj 1789, begyndte lokale forsamlinger i stigende grad at genopstå. Her diskuterede man den politiske situation, arrangerede demonstrationer og skrev i

5 Denne proces og politiske situation var ekstremt kompliceret og dens historie mangler på mange måder stadig at blive skrevet. For det bedste overblik, se Maurice Genty, *L'apprentissage de la citoyenneté* (Messidor, 1987). For et godt overblik også over forskningslitteraturen på dansk, se Finn Stendal Pedersen, "Revolutionstidens Pariserkommune i historiografisk perspektiv," *Historisk tidsskrift* 12, nr. 1 (2012): 165-209.

6 For Stormen på Bastillen og dens betydning, se Jacques Godechot, *The Taking of the Bastille* (Faber, 1970).

7 For valgene i Den Franske Revolution, se Melvin Edelstein, *The French Revolution and the Birth of Electoral Democracy* (Ashgate, 2014), som på overbevisende vis kritiserer Patrice Gueniffey, *La nombre et la raison: La révolution française et les élections* (Edition EHESS, 1993).

8 Der blev produceret omkring 60.000 sådanne *cahiers*, og Pierre Serna har anslået at 70% til 80% af Frankrigs mandlige befolkning deltog i produktionen af dem, cf. Pierre Serna, *Que demande le peuple?* (Textuel, 2019), 9. Se også John Markoff, *The Abolition of Feudalism* (Penn Press, 1996), John Markoff og Gilbert Shapiro, *Revolutionary Demands* (Stanford UP, 1998).

9 For betydningen af dette, se Blackman, 1789, kap. 1 samt Timothy Tackett, *Becoming a Revolutionary* (Princeton University Press, 1996).

nogle tilfælde pamfletter og breve, der skulle influere den politiske proces. I takt med at krisen tog til, begyndte de 'vælgere,' som ikke var blevet valgt, at forsamles centralt i Paris, ofte på opfordring fra deres lokale distrikt, og således var kimen til Pariserkommunen lagt. I dagene op til 14. juli og Stormen på Bastillen besluttede man desuden at oprette en borgermilit, Nationalgarden, som skulle regere Paris i det magtvakuum, som var ved at opstå, men som også skulle beskytte byen imod et royalt kup.¹⁰ Med Stormen på Bastillen blev den siddende royale administration af byen endegyldigt afskaffet, et par af dens ledende figurer blev henrettet på åben gade, og Pariserkommunen var en realitet.

I denne kontekst argumenterede mere moderate revolutionære for, at Kommunen havde retten til at regere Paris og til nærmere at definere den kommende administrative struktur for Paris.¹¹ Mere radikale revolutionære begyndte i stedet at argumentere for, at det var i de tres distrikters lokale forsamlinger, at magten skulle ligge, og at enhver beslutning som minimum skulle sanktioneres af distriktforsamlingernes råd. Flere rådsforsamlinger og revolutionære gav argumenter i denne retning.¹² Men den mest sammenhængende og velartikulerede var journalisten Elysée Loustallot. I en række artikler i avisen *Révolutions de Paris* fremsatte han kernen af en radikal teori om folkesuveræniteten.

Loustallots tekster er ikke en traktat, men de udgør stadig et samlet politisk teoretisk hele, som kan rekonstrueres. Fundamentet for Loustallots teori om folkesuveræniteten er en skelnen mellem suveræniteten og regering. Ifølge Loustallot er det de færreste, som virkelig har forstået den skelnen, som Rousseau foretager i *Samfundspagten* mellem regering og suveræniteten. Regering er "den legitime udøvelse af den udøvende magt", som Loustallot formulerer det med et citat fra Rousseau.¹³

10 For Nationalgarden, se Roger Dupuy, *La Garde Nationale* (Gallimard, 2010) og for dens betydning for den tidlige radikale bevægelse se R. B. Rose, *The Making of the Sansculottes* (Manchester UP, 1983).

11 Særligt indflydelsesrige var Jacques-Pierre Brissots *Projet du plan de municipalité de la ville de Paris* (1789) og *Motifs des commissaires pour adopter la Plan de Municipalité* (1789) samt Sieyès' *Quelques idées* (se ovenfor).

12 Se Rose, *The Making* samt Jacques de Cock, *Les Cordeliers dans la Révolution française: Vol. 1* (Fantasques, 2001).

13 Jean-Jacques Rousseau, *Du Contrat social*, III, 1.

Dette “blander franskmændene sammen med suverænitet, som er udøvelsen af den lovgivende magt.”¹⁴

Det er derfor noget vrøvl, ifølge Loustallot, når nogen siger, at hvis folket laver lovene, så er der tale om et demokrati. Demokrati henviser i stedet til en regeringsform. Hvis man vil vide “om et styre er monarkisk, aristokratisk eller demokratisk skal man se på hvorvidt magten til at *udøve* [*executer*] lovene er overladt til én, mange eller alle medlemmer af staten.”¹⁵

Dette var en kritik af det politisk teoretiske fundament, som Sieyès havde for søgt at give Pariserkommunen. I en tale til Sekstenmandskomiteén, som var valgt blandt Kommunens deputerede til at give Kommunen en forfatning, havde Sieyès argumenteret for, at den konstituerende magt lå hos denne komité og hos Kommunen mere bredt, fordi disse var legitime repræsentanter, og fordi folket kun kunne handle via dets repræsentanter og aldrig af sig selv.¹⁶ Ifølge Sieyès ville et regime, hvor folket selv dannede lovene og udpegede magistrater være et demokrati, mens “hvad vi kræver er en *repræsentativ* og ikke en *demokratisk* regering.”¹⁷

I sine artikler i *Révolutions de Paris* angreb Loustallot denne position. I forlængelse af en tradition som strakte sig tilbage til Jean Bodins oprindelige definition af suverænitet, og som Rousseau havde videreført, identificerede Loustallot ultimativt ‘suverænitet’ med retten til at sanktionere lovgivning – det vil sige til at spille en betydelig rolle i lovskabelsen og have den ultimative magt til at give lovforslag lov-kraft.¹⁸ Hvis man virkelig mente, at folket var suverænt, og at et nyt politisk system skulle legitimeres med henvisning til folkesuveræniteten, så var det nødvendigt, at folket spillede en direkte rolle i lovskabelsen. Ved at se på lovskabelsesprocesserne i de forskellige forfatningsforslag, som blev fremstillet i debatterne i Nationalforsamlingen og Pariserkommunen samt i den bredere offentlighed, ville man kunne afgøre, hvorvidt disse forslag vitterligt ville være gøre folket suverænt eller ej. Kun ved først og fremmest at fokusere på, om folket var direkte involveret i lovskabelsen, ville man i Loustallots optik kunne afgøre “om folket er frit eller slavegjort”: “Hvis

14 *Révolutions de Paris*, vol. XXI, 3.

15 *Révolutions de Paris*, vol. XXI, 4.

16 Sieyès, *Quelques idées*, 5.

17 Sieyès, *Quelques idées*, 20.

18 Jean Bodin, *Les six livres de la République* (Iacques du Puis, 1583), I, 10; Rousseau, *Contrat Social*, II, 6.

det er samtlige individer i staten [der deltager i lovskabelsen], er folket frit; [...] hvis det derimod blot er en enkelt eller et mindre antal, så er folket slave.”¹⁹ I den henseende hjælper det ikke meget at øge antallet af deltagere i lovskabelsen, for “hvis en ny organisering blot forhøjer antallet af mænd, der skaber lovene med nogle få hundrede, så vil der ikke af den grund ophøre med at være slaver.”²⁰

Interessant nok tillod Loustallots argumentation, at han genuint kunne påstå at være monarkist. Alt andet var utænkeligt i den politiske konjunktur i 1789, hvor “republikanisme” var “tabu” – som Raymonde Monnier har formuleret det – og hvor spørgsmålet snarere var, hvordan man var monarkist, og hvilken rolle man mente, at kongen skulle spille.²¹ Ifølge Loustallot kunne den udøvende magt fint overlades til en enkelt person. Det vigtige var, at folket var suverænt, hvilket det kun kunne siges at være ved at tage aktiv del i lovskabelsen.

Loustallot inkluderede skabelsen af fundamentale love – det vil sige forfatningsskabelse – i den suveræne ret til lovskabelse. Det ville ifølge Loustallot være meningsløst, at en anden end suverænen kunne sætte rammerne for, hvordan lov skulle skabes og landet regeres. I sådanne tilfælde ville det være den, som satte rammerne for al politisk virke, der var den sande suveræn. Loustallot var derfor kritisk overfor Sieyès’ idé om en “konstituerende magt” (*pouvoir constituant*). Ifølge Sieyès var nationen eller folket måske nok magtens sande fundament i sidste instans, men eftersom et folk ikke kunne handle på egne vegne, måtte det overlade politisk handling til repræsentanter, hvilket også måtte gælde den forfatningsskabende proces. Sieyès argumenterede derfor for, at det var Nationalforsamlingen, der havde den forfatningsgivende magt.²²

For Loustallot at se var begrebet om “konstituerende magt” en mystificering af elers ret simple politiske principper. Som Loustallot så det, blev disse mystificeringer introduceret af folk som Sieyès i et forsøg på at legitimere deres dybest set illegitime politiske ageren, heriblandt deres forsøg på positionere Nationalforsamlingen – det vil sige dem selv – som den institution, der havde ret og magt til at skabe

19 *Révolutions de Paris*, vol. XXI, 4.

20 *Révolutions de Paris*, vol. XXI, 4.

21 Monnier, *Républicanisme*, 77.

22 For et udvalg af nogle af Sieyès’ vigtigste interventioner, se Mikkel Thorup et al., *Den Franske Revolution* (Slagmark, 2015).

en ny forfatning.²³ Magtfulde politikere som Sieyès havde således “opfundet ‘den konstituerende magt’, som ikke er ‘den lovgivende magt’” for at kunne binde enhver fremtidig lovgiver – det vil sige suverænen – og på den måde sikre “at de overgreb, som de indskriver i forfatningen til fordel for de, som nu regerer, [...] ikke kan korrigeres af fremtidige deputerede.”²⁴ Den folkelige bevægelse bør derfor “tage sig i akt for denne skelnen mellem ‘konstituerende magt’ og ‘lovgivende magt,’ som for den nuværende elite “er blevet en talisman, der dækker over hemmelige forordninger.”²⁵ I stedet fortolker Loustallot i henhold til begrebet om folkesuveræniteten retten til at skabe en forfatning som en integreret del af lovgivende magt. Retten til at skabe og reformere folkets egen forfatning er, som Loustallot formulerer det, “hellig”, og der er i den forstand ingen forskel mellem skabelsen af almindelige og forfatningsmæssige love.²⁶ Begge tilhører folket og opnår kun lovmagt, for så vidt som de er sanktioneret af folket i primærforsamlinger.

Loustallot foreslår derfor, at alle primærforsamlinger åbner med spørgsmålet om, hvorvidt de samlede ønsker at bevare den eksisterende forfatning. Med henvisning til *Samfundspagten*, bog III, kap. 18 foreslår Loustallot formuleringen, “om det behager suverænen at bevare den eksisterende regeringsform.”²⁷ Hvis ikke, må forsamlingen udarbejde et forslag, og spørgsmålet kan dernæst tages op i de øvrige af landets primærforsamlinger for at se, om der er opbakning til en forfatningsændring. Således forestillede Loustallot sig et politisk system bygget op omkring folket samlet i lokale primærforsamlinger, der ville have kontinuerlig konstituerende og lovgivende magt (uden der var et egentligt skel mellem de to), og hvor folket også ville have en høj grad af udøvende magt i lokale borgermilitiser, der ligesom primærforsamlingen ville være knyttet til det lokale område snarere end et kommunalt eller statsligt niveau (selvom den selvfølgelig ville være underlagt national lov og forvaltningsret).

23 Som Loustallot formulerer det i en anden artikel, har “misbrugen af ord altid været et af de primære midler, hvormed man har underlagt sig folket”, *Révolutions de Paris*, vol. XVIII, 3.

24 *Révolutions de Paris*, vol. XII, 8-9

25 *Révolutions de Paris*, vol. XII, 9.

26 *Révolutions de Paris*, vol. XII, 10.

27 *Révolutions de Paris*, vol. XII, 10.

FRANÇOIS ROBERT OG REPUBLIKANISMEN TILPASSET FRANKRIG

Den væsentligste aktør i kampen for mere magt til de lokale distriktsforsamlinger var Cordeliers-distriktet. I efteråret 1789 kæmpede distriktet, sommetider i samarbejde med andre af de tres Paris-distrikter, for distriktsforsamlingernes indflydelse på den politiske proces. Disse kampe handlede både om retten til at influere Pariserkommunens forfatning (den nye administration af Paris, som skulle udarbejdes) og retten til at tilbagekalde de mandater, distrikterne udpegede til den centrale Pariserkommune, men også om en vis grad af relativ autonomi i administrationen af deres egne distrikter samt hermed retten til at have en kontinuerlig distriktsforsamling; såkaldt *permanence*.²⁸ Dette inkluderede retten til at have sin egen borgermilits.

Distriktsforsamlingerne var egentlig blot primærforsamlinger, som var blevet oprettet til valgene i 1789, og hvis eneste funktion var at fungere som valgforsamlinger. Men mange distriktsforsamlinger, og særligt den i Cordeliers-distriktet, argumenterede nu for en blivende og afgørende politisk rolle i et fremtidigt politisk system. Elysée Loustallots artikler om folkesuveræniteten er skrevet i efteråret 1789 og skal ses som et forsøg på at bakke op om og styrke denne bevægelse for lokalt selvstyre og direkte folkelig indflydelse, også selvom Loustallot hverken deltog i Cordeliers-distriktets møder eller for den sags skyld i Cordeliers-klubben, som blev oprettet i foråret 1790.

Det gjorde til gengæld en stribe radikale journalister, som Jean-Paul Marat (*L'Ami du peuple*), Stanislas Fréron (*L'Orateur du peuple*), Camille Desmoulins (*Révolutions de France et de Brabant*), Louise de Kéralio (delvist som tilhører, da kvinder ikke kunne deltage på lige fod med mænd) samt hendes mand François Robert. Kéralio udgav avisen *Journal d'État et du Citoyen*, som efter hun mødte Robert i december 1789 blev til et samarbejde mellem de to under navnet *Mercure national*.²⁹ Robert

28 Se Genty, *L'apprentissage*, 59-62.

29 Censer, *Prelude to Power*, 13-7 og Marcel Dorigny, "Le Mercure National et Révolutions d'Europe," *Histoire, Épistémologie, Langage* 1 (1989): 9-11. For Louise de Kéralio, see Carla Hesse, *The Other Enlightenment* (Princeton University Press, 2001, kap. 4); Annie Geffroy, "Louise de Kéralio-Robert, pionnière du républicanisme sexiste," *Annales Historiques de la Révolution française* 344 (2006): 107-124; Karen Green, *A History of Women's Political Thought in Europe, 1700-1800* (Cambridge University Press, 2014). For Robert og Kéralios liv, se L. Anthéunis, *Le conventionnel belge François Robert (1763-1826) et sa femme Louise de Kéralio (1758-1882 [sic.])* (Wetteren: 1955); G. Mazel, "Louise de Kéralio et Pierre François Robert: précurseurs de l'idée républicain," *Bulletin de la Société de l'histoire*

var aktiv i distriktsforsamlingen, men hans primære arbejde lå i Cordeliers-klubben og i forsøg på at skabe alliancer mellem byens politiske klubber. Han stod desuden bag organisationen af den demonstration og den petition på Champ de Mars, som opfordrede til at indføre en republik i sommeren 1791 (efter kongens mislykkede forsøg på at flygte fra landet), og som ledte til massakren på radikale revolutionære på Champ de Mars 17. juli 1791.³⁰

Roberts teoretiske bidrag bestod i at sammenkoble idéen om folkesuverænitæt, som var udbredt af bl.a. Loustallot og i Cordeliers-kredse, med et eksplicit republikansk sprog.³¹ Republikanisme var som allerede nævnt tabu, og konsensus var, at republikanisme var ikke blot farligt men også ubrugeligt i Frankrig. Indflydelsesrige forfattere som Montesquieu og Rousseau havde argumenteret for, at republikanisme i princippet var den bedste og mest retfærdige regeringsform men ville være umulig at indføre i et stort og komplekst land som Frankrig, hvor ulighed, arbejdsdeling, handel og kulturelle forskelle umuliggjorde, at folk ville kunne handle med henblik på det fælles bedste; det vil sige med *dyden* som princip, hvilket var kendetegnet ved republikanske styreformer.³² I Rousseaus mere praktiske forsøg på at skabe et funktionelt politisk system i et stort land – hans *Anbefalinger til en Polsk Regeringsform* (1782) – var det derfor så som så med direkte folkelig kontrol og indflydelse på lov- og forfatningsdannelse.

I en pamflet udgivet første gang i december 1790, *Republikanismen tilpasset Frankrig*, giver François Robert et udfoldet mod svar til argumentet imod at indføre republikanisme i Frankrig. Roberts mod svar består af to elementer.

de Paris et de l'île-de-France (Paris: 1990) og A. Wayens, *Les débuts de François Robert et ceux de la Révolution à Givet (1788-1790)* (1991).

30 For effekten af kongens flugt på revolutionens udvikling, se Timothy Tackett, *When the King took Flight* (Harvard University Press, 2004); for Champ de Mars-massakrens betydning for Den Franske Revolution, se David Andress, *Massacre at the Champ de Mars* (Boydell, 2000) og Monnier, *Républicanisme* (som også indeholder en transskription af petitionen forfattet af Robert).

31 For republikanismen forstået som et sprog, se J.G.A. Pocock, *The Machiavellian Moment* (Princeton University Press, 1975).

32 Charles de Secondat de Montesquieu, *De l'esprit des lois*, især VIII og IX; Rousseau, *Contrat Social*, III, 8-9. Se også Jacob T. Levy, "Beyond Publius: Montesquieu, Liberal Republicanism, and the Small-Republic Thesis," *History of Political Thought* 27, nr. 1 (2006): 50-90; og Annelien de Dijn, "Rousseau and Republicanism," *Political Theory* 46, nr. 1 (2018): 59-80.

For det første var det ifølge Robert ikke sandt, når kritikere af republikanisme argumenterede for, at det franske folk på grund af dets partikulære interesser (særligt på grund af antal, afstand og høj grad af arbejdsdeling medieret via handel) ikke var i stand til at handle med henblik på det fælles bedste. Dette var muligvis sandt før revolutionen, men revolutionen selv havde bevist det modsatte.

Robert henviser her til en række fænomener, der ifølge ham beviser dette. For det første er der de store folkelige opstande som Stormen på Bastillen og Kvindernes March til Versailles, der viste at store dele af det franske folk var villige til at ofre sig for at skabe et retfærdigt politisk system.³³ For det andet beviser dannelsen af politiske klubber og selskaber "i hver eneste lille by" samt livet i lokale administrative enheder som kommuner og distriktsforsamlinger en interesse for at diskutere og deltage i politik og dermed et ønske fra borgernes side om selv at tage vare på det fælles bedste.³⁴ Endelig ser Robert oprettelsen af en borgermilit, Nationalgarden, som et udtryk for borgernes udtrykte ønske om at kæmpe for det fælles bedste; om end Robert var kritisk over for den hierarkiske model, som Lafayette havde indført, og i stedet foretrak den første spontane organisation, hvor officerer blev demokratisk valgt nedefra, og hvormed "en tidligere vasal kunne kontrollere sin tidligere herre."³⁵ Med revolutionen eksisterede der for Robert at se således allerede en republikansk politisk kultur, der havde dyden (handling med henblik på det fælles bedste) frem for korruptionen (handling med henblik på partikulære interesser) som sit princip. Udfordringen var nu blot at institutionalisere denne kultur. Eller rettere: Denne kultur var allerede delvist institutionaliseret i forsamlinger, klubber og militser, og udfordringen var at afskaffe de kontra-republikanske institutioner, der stadig var dominerende.

33 François Robert, *Le Republicanisme adapté à la France* (1790), 8, 46.

34 Robert, *Républicanisme*, 6. Roberts formulering er ikke en overdrivelse. Ved pamflettens udgivelse eksisterede der omkring 150 afdelinger af jakobinerklubben (som var den største og mest udbredte men langt fra eneste klub), hvilket med tiden blev til omkring 600 lokale klubber i alt, cf. Michael Kennedy, *The Jacobin Clubs in the French Revolution* (3 bind., Princeton UP and Berghahn Books, 1982-2000).

35 Robert, *Républicanisme*, 6. For Nationalgarden som kernen i radikale republikanske idealer om borgerskab, se Raymonde Monnier, "La Garde citoyenne élément de la démocratie parisienne," *Paris et Révolution* (Publications de la Sorbonne, 1989), 147-159.

Roberts andet argument var, at monarkisme per definition var undertrykkende. Robert kritiserede i sin pamflet en lang række punkter i det, som skulle blive 1791-forfatningen, men hvis hovedtræk allerede var på plads i efteråret 1790. Således langede Robert ud efter kongens ret til at nedlægge veto over lovgivning, kongens ret til at benåde og dermed ret til at trumfe den dømmende magt, kongens kontrol over hæren og dertilhørende top down-administration samt arvelighedsprincippet og kongens immunitet.³⁶ Men kernen i Roberts argument var den samme som hos Loustallot: Folkets frihed er defineret som at "udøve retten til at lave love og udpege magistrater."³⁷ Kan folket ikke udøve denne ret, er det ikke suverænt. Og er det ikke suverænt, er det per definition en anden entitet, der er suveræn, mens folket er reduceret til dets undersåt. Med Roberts formulering, så er folket "slave, når det adlyder love, som det ikke selv har lavet eller på anden vis givet samtykke til."³⁸

Men Robert går også længere end Loustallot ved ikke alene at fokusere på lovskabelse men også på folkets ret til at udpege magistrater. Det er således folket, forsamlet i primærforsamlinger eller i hæren, der har retten til at udpege ministre og officerer, hvorfor Robert gentagne gange kritiserer kongens udvidede magt som et brud på magtens tredeling.³⁹ Kongen kan være udpeget af folket til at administrere den udøvende magt men ikke til at udpege officerer eller blande sig i hverken den lovgivende eller dømmende magts anliggender. I Roberts projekt skal han desuden have en anden titel, så han ikke længere bliver betragtet og behandlet som konge, fordi monarkisme i Roberts optik per definition er undertrykkende.⁴⁰

Med afsæt i disse to argumenter angriber Robert, hvad han anser for republikanisme-kritikernes krav om perfektibilitet. Robert medgiver, at det er sandt, som Montesquieu, Rousseau og også mange franske revolutionære hævder, at for at en republik er perfekt, er det nødvendigt, at alle borgerne kan forsamles for at diskutere alle forhold, der vedrører republikken, og udpege samtlige magistrater blandt borgerne selv. Men, spørger Robert, hvorfor skal vi sætte barren så højt, blot fordi vi taler om en (demokratisk) republik? At kræve monarki, fordi en perfekt demo-

36 Robert, *Républicanisme*, 37, 40, 58, 70-4.

37 Robert, *Républicanisme*, 31.

38 Robert, *Républicanisme*, 88.

39 Robert, *Républicanisme*, 39-53.

40 Robert, *Républicanisme*, 106.

kratisk republik ikke er mulig, ville svare til at sige til en mand med ét ben, “at han må dø, for i sin perfekte tilstand har en mand to ben.”⁴¹ Pointen er således “ikke at finde en middelvej mellem demokrati og monarki,” men at selv “når perfektion ikke er muligt stadig at tilnærme den så meget som muligt.”⁴²

Dette fejlagtige krav om perfektibilitet leder Robert til at kritisere Rousseaus republikanisme på to områder. For det første kritiserer Robert Rousseaus påstand i *Anbefalinger til en Polsk Regeringsform*, at det polske folk i Rousseaus foreslåede forfatning vil være frit, fordi der forud for “hver regeringsperiode vil være et interval, hvori nationen igen får alle dets rettigheder og al sin energi til at luge ud i de misbrug og undertrykkelsesmekanismer, som er vokset frem.”⁴³ Rousseau refererer her til den *Pacta Conventa*, som tillod den polske *szlachta* (nation/adel) efter kongens død at vælge en ny konge og fastsætte præmisserne for dennes regering.⁴⁴ I sin diskussion af denne passage betoner Robert imidlertid, at denne totale frihed, hvor nationen selv kan fastsætte forfatningen ikke beskytter folket med undertrykkelse og overgreb når ikke folket har kontinuerlig kontrol over regeringsapparatet og lovskabelsen.⁴⁵ Rousseaus krav om perfektibilitet leder ham derfor til at søge en momentan perfekt frihed og suveræn kontrol frem for en mindre perfekt men kontinuerlig folkelig kontrol med regeringen.

For det andet kritiserer Robert Rousseaus syn på regering i *Samfundspagten*. Rousseau har ifølge Robert ret, når han påstår, at folket ikke er frit under en repræsentativ styreform.⁴⁶ Men “denne storslåede mand tog del i sit århundredes store fejltagelse, når han mente det umuligt at indføre en form for repræsentativ styreform, hvori repræsentanterne ikke ville være andet end repræsentanter.”⁴⁷ Hvad Robert foreslår, er altså ikke et direkte demokrati men et semi-direkte demokrati.

41 Robert, *Républicanisme*, 87-8.

42 Robert, *Républicanisme*, 88, 87.

43 Rousseau, *Considérations sur le gouvernement de Pologne*, ch. 8.

44 For en mere detaljeret behandling af det polsk-litauiske politiske system, se Richard Butterwick-Pawlikowski, *The Polish-Lithuanian Commonwealth* (Yale UP, 2020). For Rousseau og Polen, se Jerzy Michalski, *Rousseau and Polish Republicanism* (Polish Academy of Sciences, 2015 [1977]).

45 Robert, *Républicanisme*, 33-4.

46 Rousseau, *Du contrat social*, III, 15: “I det øjeblik et folk giver sig selv repræsentanter er det ikke længere blot ikke frit; det er ikke længere.”

47 Robert, *Républicanisme*, 89.

Folket forsamlet i primærforsamlinger vælger hvert andet år repræsentanter til en Nationalforsamling.⁴⁸ Disse repræsentanter fremsætter lovforslag, som vedtages eller afvises ved simpelt "ja eller nej" i primærforsamlingerne.⁴⁹ Repræsentanterne er desuden direkte tilknyttet den primærforsamling, der har valgt dem, og er således underlagt tilbagekaldelses-funktion, ligesom de ultimativt kan straffes, hvis de handler i direkte uoverensstemmelse med primærforsamlingens instruktioner.⁵⁰ I denne forstand ville Nationalforsamlingen "ikke være suveræn men blot repræsentativ," som Robert og Kéralio formulerede det i *Mercure National*.⁵¹ Sammen med mekanismer, hvorved folket kan udpege magistrater, inklusive lederen af den udøvende magt, og en demokratisering af både hæren og borgermilitser (politiet), ville det således være muligt at tilpasse republikanismen – med dens rodfastning i aktive borgere der handler med henblik på det fælles bedste – til et moderne Frankrig præget af store afstande og en høj grad af arbejdsdeling.

JEAN-FRANÇOIS VARLET OG DEN FØRSTE FRANSKE REPUBLIK

Med 1791-forfatningen og massakren på Champ de Mars i sommeren 1791 blev den ellers gryende republikanske-demokratiske bevægelse tvunget i defensiven. Frankrig blev regeret gennem et yderst repræsentativt regime og var desuden formelt opdelt mellem "aktive" borgere, der havde politiske rettigheder (ca. 50% af Frankrigs mænd over 25 år) og "passive" borgere, der nød lovens beskyttelse men ikke kunne hverken stemme eller varetage embeder. Perioden mellem sommeren 1791 og 1792 var desuden præget af tiltagende brug af undtagelsestilstand og militærlov, der greb ind mod demonstrationer, ligesom det politiske liv i lokale forsamlinger forsøgtes afviklet.⁵² Aktivitetsniveauet i klubber og lokale forsamlinger steg i sommeren 1792

48 Robert, *Républicanisme*, 98, 108.

49 Robert, *Républicanisme*, 93.

50 Lignende forslag blev fremsat af andre Cordeliers-medlemmer i perioden som i Louis La Vicomteries *Les droits du peuple sur l'Assemblée nationale* (1790) og René Girardins *Discours de René Girardin sur la nécessité de la ratification de la loi par la volonté générale* (1791).

51 Citeret i Monnier, *Républicanisme*, 60.

52 Florence Gauthier, *Triomphe et mort de la révolution des droits de l'homme et du citoyen* (Syllepse, 1992).

i takt med, at den monarkistiske regering mistede opbakning, og den 10. august 1792 afskaffede en folkelig opstand monarkiet og fremtvang republikken.⁵³

Alle var efterfølgende enige om, at Frankrig fremtidigt hverken skulle have en konge eller tilsvarende magtfuld enkeltperson såsom en præsident. Men bortset fra det var det så som så med enighed omkring, hvordan Frankrigs fremtidige styreform skulle se ud. De fleste medlemmer af det nyligt valgte Nationalkonvent skævede til radikal-demokratiske idéer à la dem, Robert havde formuleret, men foretrak ultimativt at situere magten ved repræsentanter i en Nationalforsamling, der ville være lovgivende og udpege magistrater. Således søgte girondinerne med Condorcets forfatningsforslag at indføre systemer for lokale forsamlinger med en vis indflydelse over lov og forfatning, mens Robespierre og jakobinerne talte om repræsentanter som mandatarer underlagt deres vælgere og uden immunitet, hvilket dog forblev abstrakt, da der ikke blev indført nogle institutioner til at afgøre og håndhæve en sådan form for mandat-struktur.⁵⁴

Der var dog også mere radikale stemmer, som ønskede at situere magten i de lokale rådsforsamlinger. Oprøret den 10. august var organiseret af den illegale Pariserkommune, som bestod af repræsentanter for langt størstedelen af de lokale sektionsforsamlinger, og som var opstået med det formål at omstyrte monarkiet. Efter oprøret blev den illegale Pariserkommune imidlertid siddende og påberåbte sig en vis repræsentativ magt, som sektionsforsamlingerne ofte benægtede. Idéen om, hvad man kunne kalde "al magt til sektionsforsamlingerne," var således formuleret både i modsætning til Nationalforsamlingens og Pariserkommunens krav om at være de primære institutioner med magt og ret til at give Frankrig en ny forfatning og ny lovgivning.⁵⁵

53 Se Genty, *L'apprentissage*, 167-196 og Marcel Reinhard, *10 Août* (Gallimard, 1969).

54 Condorcet, *Plan de Constitution présenté à la Convention nationale, les 15 et 16 février 1793, l'an II de la république* (L'imprimerie nationale, 1793), Maximilien Robespierre, "Sur la propriété, suivi du projet complet de la Déclaration de droits de l'homme et du citoyen," *Œuvres de Robespierre* (Cournol, 1866) samt uddrag oversat i Thorup et al., *Den Franske Revolution*. Heri findes også en oversættelse af 1793-forfatningen. Se også Nicolai von Eggers, "The Right to Resist in the French Revolution" i *Victims and Agents*, redigeret af Jonas Ross Kjærgård and Karen-Margrethe Simonsen (Routledge, 2017), 59-75.

55 Genty, *L'apprentissage*, 183-193.

Iblandt de mest systematiske fremstillinger af denne position finder vi Jean-François Varlet, som udgav pamfletten *Projekt for et særligt og imperativt mandat* i efteråret 1792 samt en *Hellig Erklæring om Menneskets Rettigheder i Samfundstilstanden* i foråret 1793. Varlet var desuden aktiv i sin egen lokale forsamling (*Section de droits-de-l'homme*), i både Cordeliers-klubben og Jakobiner-klubben (som han blev ekskluderet fra i marts 1793) samt i en række demonstrationer og forsøg på at skabe en alternativ Pariserkommune, hvor sektionsforsamlingerne ville have direkte kontrol og ikke afgive magten til repræsentanter.⁵⁶

I sine udgivne skrifter genfremsætter Varlet i store træk de idéer, vi allerede har set udtrykt hos Loustallot og Robert. Ifølge Varlet findes “der i Frankrig kun én enkelt magt: Dén, som udøves af folket i primærforsamlinger.”⁵⁷ Det følger heraf, at “suverænen konstant bør residere i samfundskroppen [*le corps social*]; den vil ikke repræsenteres,” som Varlet formulerer det i fortalen til sin *Rettighedserklæring*.⁵⁸ Suverænenens magt kan således kun delegeres via primærforsamlinger til såkaldte mandatarer, der har et både “særligt” og “imperativt” mandat, det vil sige er bundet til at viderebringe primærforsamlingens beslutninger og uden magt og ret til at komme med egne holdninger eller beskæftige sig med andre områder end de pålagte.⁵⁹ Varlets projekt adskiller sig således en smule fra Roberts, idet han mener, at den lovgivende proces skal sættes i gang i primærforsamlingerne (og ikke i Nationalforsamlingen), og at lov dernæst vedtages, hvis det opnår opbakning af primærforsamlinger.⁶⁰

Varlet lægger derfor i endnu højere grad end Loustallot og Robert vægt på overvågning og kontrol af “mandatarer” (valgte), da revolutionen har vist, hvorledes

56 For en samlet fremstilling af Varlets liv og levned, se Yves Blavier, *Jean-François Varlet et les enragés* (L'Harmattan, 2017). For Varlets politiske teori se desuden Morris Slavin, “Jean Varlet as a Defender of Direct Democracy,” *Journal of Modern History* 390 (1967): 398-414, David Gilles, “Représentation et souveraineté chez les enragés (1792-1794)” i *Le concept de représentation dans la pensée politique* (PUAM, 2003), 253-286 og Nicolai von Eggers, “When the People Assemble the Laws go Silent,” *Constellations* 23, nr. 2 (2016): 255-268.

57 Jean-François Varlet, *Projet d'un mandat, special et impératif* (1792), 18.

58 Jean Varlet, *Déclaration solennelle des droits de l'homme dans l'état social* (Didot, 1793). Er desuden oversat i Thorup et al., *Den Franske Revolution*.

59 Nicolai von Eggers, “Demokrati versus repræsentation: Sociale bevægelser og teorien om et ‘imperativt mandat’ i den Franske Revolution,” *Slagmark* 71 (2015): 113-128.

60 Varlet, *Déclaration*, art. 23.

repræsentanter kan blive “ligeså despotiske som konger,” når de har frie mandater.⁶¹ Varlet foreslår derfor en særlig straffelov for mandatarers varetagelse af embeder, ligesom han understreger vigtigheden af, at mandatarer er i kontinuerlig kontakt med deres *commetants* (vælgere).⁶² Men i sine hovedtræk er Varlets projekt en vide-reudvikling af det rådsdemokratiske projekt, som Loustallot og Robert forsøgte at teoretisere og støtte i årene 1789-91.

Varlet bidrager dog med to ting til teorien om folkesuverænitet og folkestyre, som var mindre udviklet i både Loustallots og Roberts forslag. For det første har Varlet i højere grad end de to sidstnævnte fokus på økonomiske og sociale rettigheder. Varlet afspejler her en bredere bevægelse i fransk revolutionær politik, hvor fokus i perioden 1792-4 i stigende grad var på økonomisk omfordeling gennem progressiv beskatning, prisregulering og velfærdsydelse som sundhed, uddannelse og sikring af basale nødvendigheder.⁶³ Dette skal også ses i lyset af den krigstilstand, som Frankrig befandt sig i, og som mobiliserede tropper på hidtil uset skala. Dette medførte blandt andet, at de mobiliserede underklasser krævede at få noget igen for at vie deres liv til republikken. Varlet hævder således ejendomsrettens ukrænkelighed i sin *Rettighedserklæring* men søger samtidig at omdefinere ejendomsbegrebet, således at retten til basale nødvendigheder og velfærd er den ultimative ejendomsret, der trumfer retten til berigelse og overflod.⁶⁴ Varlet betoner det rent abstrakt retfærdige i en sådan omfordeling. Men det ville også have været nødvendigt med en økonomisk omfordeling til at sikre den form for hyperaktive demokrati, som han advokerer for. Som Peter Stearns har påpeget, var “arbejdets rytme ikke til politik eftersom de fleste arbejdere arbejdede fra solopgang til solnedgang.”⁶⁵ Det var således nødvendigt at give de arbejdende i Paris tid til at deltage i primærforsamlingerne, hvis den grad af overvågning og politisk deltagelse, som Varlet ønskede, skulle kunne realiseres.

61 Varlet, *Projet*, 6.

62 Varlet, *Projet*, 6, og *Déclaration*, art. 10, sek. 4 samt art. 12.

63 Se især Jean-Pierre Gross, *Fair Share for All* (Cambridge University Press, 1997) og Albert Soboul, *The Sans-culottes* (Princeton University Press, 1980).

64 Varlet, *Déclaration*, art. 18, 19, 28.

65 Cf. Peter Stearns, “Social Structure, Political Elites and Ideology in Revolutionary Paris, 1792-1794,” *Journal of Social History* 19, nr. 1 (1985), 71-112, 101, n. 4.

For det andet betoner Varlet i langt højere grad end Loustallot og Robert nødvendigheden af demonstrationer og oprør. For de sidstnævnte var oprør vigtige, fordi de holdt revolutionen på sporet. Men for Varlet skulle de være en integreret del af en retfærdig politisk orden også efter revolutionen.⁶⁶ For Varlet at se er der en naturlig tendens til, at regeringer og delegerede vil forsøge at akkumulere og fastholde deres magt. Oprøret har den funktion at afskaffe de institutioner og degradere de folk, som er i gang med at usurpere folkets legitime magt. "Udøvelsen af suveræniteten" defineres således som en af de afgørende menneskerettigheder i artikel 8, og i artikel 10 udspecificeres det, at dette indebærer at deltage i lovskabelse, at vælge mandater, at straffe mandater, der overtræder deres beføjelser, varetage embeder samt at fastsætte skatter. Varlet definerer ethvert forsøg på at forhindre folket i at udøve sin suverænitet – det vil sige mødes i primærforsamlinger, der har lovgivende magt – som "undertrykkelse". Undertrykkelse er altså ikke en abstrakt kategori men klart defineret som ethvert forsøg på at forhindre folket i at udøve deres suveræne magt i lokale rådsforsamlinger. I sådanne tilfælde bliver "det universelle oprør uafhængighedens beskytter, den mest legitime af rettigheder, den mest hellige af pligter."⁶⁷ Varlets ideal om folkestyre indebærer således ikke blot formelle strukturer centreret omkring primærforsamlinger men også uformel, ekstra-parlamentarisk aktivitet – demonstrationer og oprør – der skal sikre, at embedsværket holder sig til at implementere de beslutninger, som folket har taget i primærforsamlingerne.

KONKLUSION: FOLKESUVERÆNITET OG FOLKESTYRE I DEN FRANSKE REVOLUTION

De radikale idéer om folkesuverænitet og folkestyre formåede aldrig at blive dominerende. Hverken under revolutionen eller efterfølgende. Frankrigs forfatninger og den herskende politiske ideologi foretrak forskellige former for repræsentativ regering, hvor magten til at lave love og forfatninger, til at udpege magistrater og til at vælge officerer til Nationalgarden (politiet) og hæren tilhørte repræsentanter og ikke de repræsenterede. Denne ideologi legitimerede sig med henvisning til folkets suverænitet men argumenterede for at folket var suverænt i abstrakt forstand, mens

66 Cf. Nicolai von Eggers, "Retten til Modstand i Den Franske Revolution," *Arr* (udkommer 2022).

67 von Eggers, "Retten til Modstand i Den Franske Revolution," *Arr*.

en god og retfærdig regeringsførelse var afhængig af, at folket ikke udøvede denne magt i en mere direkte og konkret forstand.

Den radikale forståelse af republikanisme og folkesuverænitet var derimod ikke abstrakt. Den fokuserede på, hvordan folket rent faktisk var og rent faktisk kunne forblive forsamlet og tage kollektive, demokratiske beslutninger om, hvad der ville være til det fælles bedste. De fokuserede derfor på primærforsamlingernes rolle og funktion i et nyt politisk system og på at udvide den demokratiske organisering af hær og borgermilits (politi).

Man misforstår denne ideologi og politiske praksis, hvis man forstår den som direkte demokrati. Radikale republikanere var ikke imod at have en Nationalforsamling, en regering, et administrativt apparat, et politi og en hærledelse. De var heller ikke imod at lade valgte personer varetage disse embeder. Men de ville sikre sig, at ethvert embede og enhver beslutning ultimativt set var underlagt konkret demokratisk folkelig kontrol. Det skulle være nemt for folket at kontrollere deres administration og svært for folk, som varetog denne magt, at holde fast i denne magt og udnytte den til egen vinding eller andre partikulære formål. Der er således tale om et semi-direkte demokrati med repræsentative strukturer, men som hviler på folkets evne til rent faktisk at forsamles i lokale rådsforsamlinger. I modsætning til partier og den anonyme valghandling, er det en demokratiforståelse, der har fokus på deliberative processer på folkeligt niveau – det er folket og ikke repræsentanterne, der diskuterer og beslutter i fællesskab – og på mandatets lokale forankring og ansvar over for en konkret gruppe af mennesker, som de selv tilhører.

Den radikale forståelse af folkesuverænitet og folkestyre havde et eklektisk forhold til republikansk og demokratisk tankegods og særligt til Rousseau. Man tog idéer og argumenter fra Rousseau (såsom kritikken af repræsentation), når man kunne bruge den, og man kritiserede andre aspekter (såsom den absolutte repræsentationsforståelse), når det kunne og blev brugt af ideologiske modstandere til at kritisere den radikale republikanisme-forståelse. Det væsentligste var, at man forsøgte at tilpasse nogle af datidens mest radikale og demokratiske idéer til den faktiske politiske og institutionelle virkelighed. Den radikale republikanisme var ikke et utopisk projekt. Man forsøgte at bygge videre på de institutionelle rammer, der allerede eksisterede. Primærforsamlingerne eksisterede, klubberne eksisterede, borgermilitsen og hæren eksisterede. Man forsøgte således at bruge de institutionel-

le rammer, Den Franske Revolution tilbød, som en basis til at udbygge demokratisk og folkelig kontrol over det politiske system.

Dette projekt lykkedes ikke. Den krise, som havde åbnet det rum, hvori den radikale bevægelse opstod, nåede en fase – krigen og borgerkrigen – der igen lukkede dette rum. Krigens og borgerkrigens realiteter nødvendiggjorde en diktatorlignende eksekutivmagt, og den radikale bevægelses patriotisme gjorde, at kadrerne allerede i efteråret 1793 snarere var at finde ved fronten eller kæmpende på republikansk side i borgerkrigen i Vendée, end de var at finde i Paris' klubber og lokalforsamlinger. Men selvom den radikale bevægelses idéer og praksisser er mindre kendte end eksempelvis jakobinernes, eller de idéer om repræsentativ regering vi finder hos folk som Sieyès, så efterlod den radikale bevægelse sig stadig en arv, der blev holdt i live i Paris, og som blev genoplivet i 1848 og særligt med Pariserkommunen i 1871. Pariserkommunens navn var en direkte henvisning til de første Pariserkommuner under Den Franske Revolution, hvor folket organiseret i lokalforsamlinger med henvisning til doktrinen om folkesuverænitæt havde forsøgt at regere sig selv gennem semi-direkte institutioner. Herfra glider mange af idealerne om semi-direkte folkestyre ind i de revolutionære traditioner, som skulle komme til at præge det 20. århundredes politiske historie. Men Den Franske Revolutions radikale republikanske bevægelse forblev og er stadig i dag en ofte glemt og overset bevægelse, som stadig mangler at finde sin plads i den politiske historie såvel som i den politiske filosofis historie med sine forsøg på at omarbejde og implementere idéen om folkesuverænitæt.

BIBLIOGRAFI

- Andress, David. *Massacre at the Champ de Mars*. London: Boydell, 2000.
- Antheunis, I. *Le conventionnel belge François Robert (1763-1826) et sa femme Louise de Keralio (1758-1882 [sic.])*. Wetteren: 1955.
- Baker, Keith Michael. *Inventing the French Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511625527>
- Blackman, Robert. *The French Revolution Begins*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. <https://doi.org/10.1017/9781108591447>
- Blavier, Yves. *Jean-François Varlet et les enragés*. Paris: L'Harmattan, 2017.
- Bodin, Jean. *Les six livres de la République*. Blois: Jacques du Puis, 1583.

- Brissot, Jacques-Pierre. *Projet du plan de municipalité de la ville de Paris*. N.p.: 1789.
- . *Motifs des commissaires pour adopter la Plan de Municipalité*. N.p.: 1789.
- Butterwick-Pawlikowski, Richard. *The Polish-Lithuanian Commonwealth*. New Haven: Yale University Press, 2020.
- Censer, Jack. *Prelude to Power*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1976.
- Condorcet, Nicolas de. *Plan de Constitution présenté à la Convention nationale, les 15 et 16 février 1793, l'an II de la république*. Paris: L'imprimerie nationale, 1793.
- de Cock, Jacques. *Les Cordeliers dans la Révolution française: Vol. 1*. Online: Fantasques, 2001.
- de Dijn, Annelien. "Rousseau and Republicanism." *Political Theory* 46, nr. 1 (2018): 59-80. <https://doi.org/10.1177/0090591715609101>
- Dorigny, Marcel. "Le Mercure National et Révolutions d'Europe." *Histoire, Épistémologie, Langage* 1 (1989): 9-11. <https://doi.org/10.3406/hel.1989.3413>
- Dupuy, Roger. *La Garde Nationale*. Paris: Gallimard, 2010. <https://doi.org/10.14375/NP.9782070347162>
- Edelstein, Melvin. *The French Revolution and the Birth of Electoral Democracy*. Farnham: Ashgate, 2014
- Fitzsimmons, Michael. "The Committee of the Constitution and the Remaking of France, 1789-1791." *French History* 4, nr. 1 (1990). <https://doi.org/10.1093/fh/4.1.23>
- Geffroy, Annie. "Louise de Keralio-Robert, pionnière du républicanisme sexiste." *Annales Historiques de la Révolution française* 344 (2006): 107-124. <https://doi.org/10.4000/ahrf.6113>
- Genty, Maurice. *L'apprentissage de la citoyenneté*. Paris: Messidor, 1987.
- Gilles, David. "Représentation et souveraineté chez les enrégés (1792-1794)." I *Le concept de représentation dans la pensée politique*. Paris: PUAM (2003): 253-286. <https://doi.org/10.4000/books.puam.172>
- Girardin, René. *Discours de René Girardin sur la nécessité de la ratification de la loi par la volonté générale*. N.p.: 1791.
- Godechot, Jacques. *The Taking of the Bastille*. London: Faber, 1970.
- Gramsci, Antonio. *Prison Notebooks: Vol. 1-3*. New York: Columbia University Press, 2011.
- Green, Karen. *A History of Women's Political Thought in Europe, 1700-1800*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316084496>
- Gross, Jean-Pierre. *Fair Share for All*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Gueniffey, Patrice. *La nombre et la raison: La révolution française et les élections*I. Paris: EHESS, 1993.
- Hammersley, Rachel. *French Revolutionaries and English Republicans*. London: Boydell, 2005.

- Hesse, Carla. *The Other Enlightenment*. Princeton: Princeton University Press, 2001.
- Kennedy, Michael. *The Jacobin Clubs in the French Revolution* (3. bind). Princeton: Princeton University Press og Berghahn Books, 1982-2000.
- La Vicomteries, Louis. *Les droits du peuple sur l'Assemblée nationale*. N.p.: 1790.
- Levy, Jacob. "Beyond Publius: Montesquieu, Liberal Republicanism, and the Small-Republic Thesis." *History of Political Thought* 27, nr. 1 (2006): 50-90.
- Markoff, John. *The Abolition of Feudalism*. Philadelphia: Penn Press, 1996.
- Markoff, John og Gilbert Shapiro. *Revolutionary Demands*. Stanford: Stanford University Press, 1998.
- Mazel, G. "Louise de Kéralio et Pierre François Robert: précurseurs de l'idée républicain." *Bulletin de la Société de l'histoire de Paris et de l'île-de-France*. Paris: 1990.
- Michalski, Jerzy. *Rousseau and Polish Republicanism*. Warszawa: Polish Academy of Sciences, 2015 [1977].
- Monnier, Raymonde. "La Garde citoyenne élément de la démocratie parisienne." *Paris et Révolution*. Paris: Publications de la Sorbonne, 1989: 147-159. <https://doi.org/10.4000/books.psorbonne.66979>
- Monnier, Raymonde. *L'espace public démocratique*. Paris: Kimé, 1992.
- . *Républicanisme, Patriotisme et Révolution française*. Paris: L'Harmattan, 2005.
- Montesquieu, Charles de Secondat de. *De l'esprit des loix*. Paris: Gallimard, 1995 [1758].
- Mounier, Jean-Joseph. *Considérations sur les gouvernements*. N.p.: 1789.
- Pedersen, Finn Stendal. "Revolutionstidens Pariserkommune i historiografisk perspektiv." *Historisk tidsskrift* 12, nr. 1 (2012): 165-209.
- Pocock, J.G.A. *The Machiavellian Moment*. Princeton: Princeton University Press, 1975.
- Popkin, Jeremy. *Revolutionary News*. Durham: Duke University Press, 1989. <https://doi.org/10.1215/9780822397908>
- Reinhard, Marcel. *10 Août*. Paris: Gallimard, 1969.
- Révolutions de Paris*. vol. XXI.
- Robert, François. *Le Républicanisme adapté à la France*. N.p.: 1790.
- Robespierre, Maximilien. "Sur la propriété, suivi du projet complet de la Déclaration de droits de l'homme et du citoyen." I *Œuvres de Robespierre*. Paris: Cournol, 1866.
- Rose, R. B. *The Making of the Sansculottes*. Manchester: Manchester University Press, 1983.
- Rousseau, Jean-Jacques. "Du Contrat social." I *Collection complètes des Œuvres: Vol. 1*. Genève: Peyrou et Moulton, 1780-9.

- . “Considérations sur le gouvernement de Pologne.” I *Collection complètes des Œuvres*: Vol. 1. Genève: Peyrou et Moulton, 1780-9.
- Serna, Pierre. *Que demande le peuple?* Paris: Textuel, 2019.
- Sieyès, Emmanuel-Joseph. *Quelques idées de constitution applicables à la Ville de Paris en juillet 1789*. Paris: Baudouin, 1789.
- Slavin, Morris. “Jean Varlet as a Defender of Direct Democracy.” *Journal of Modern History* (1967): 398-414. <https://doi.org/10.1086/240121>
- Soboul, Albert. *The Sans-culottes*. Princeton: Princeton University Press, 1980.
- Stearns, Peter. “Social Structure, Political Elites and Ideology in Revolutionary Paris, 1792-1794.” *Journal of Social History* 19, nr. 1 (1985): 71-112. <https://doi.org/10.1353/jsh/19.1.71>
- Tackett, Timothy. *Becoming a Revolutionary*. Princeton: Princeton University Press, 1996.
- . *When the King took Flight*. Harvard: Harvard University Press, 2004. <https://doi.org/10.2307/j.ctv260714w>
- Thorup, Mikkel et al. *Den Franske Revolution*. Aarhus: Slagmark, 2015.
- Varlet, Jean-François. *Projet d'un mandat, special et impératif*. N.p.: 1792.
- . *Déclaration solennelle des droits de l'homme dans l'état social*. Paris: Didot, 1793.
- von Eggers, Nicolai. “Demokrati versus repræsentation: Sociale bevægelser og teorien om et ‘imperativmandat’ i den Franske Revolution.” *Slagmark* (2015): 113-128. <https://doi.org/10.7146/sl.v0i71.107311>
- . “When the People Assemble the Laws go Silent.” *Constellations* 23, nr. 2 (2016): 255-268. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12227>
- . “Klassekampen er tilbage: Om den sociale fortolkning af Den Franske Revolution.” *Temp* 6, nr. 12 (2016): 170-190.
- . “The Right to Resist in the French Revolution.” I *Victims and Agents*, redigeret af Jonas Ross Kjærgård and Karen-Margrethe Simonsen. London: Routledge (2017): 59-75.
- . “Towards a Materialist Conception of Constituent Power: Reinterpreting the Constitutional Theory of Sieyès.” *History of Political Thought* 29, nr. 2 (2018): 325-256.
- . “Retten til Modstand i Den Franske Revolution.” *Arr* (under udgivelse).
- Wayens, A. *Les débuts de François Robert et ceux de la Révolution à Givet (1788-1790)*. N. p.: 1991

